

13. ХРОНІКА

УДК 630*(092)

М.П. ГОРОШКО

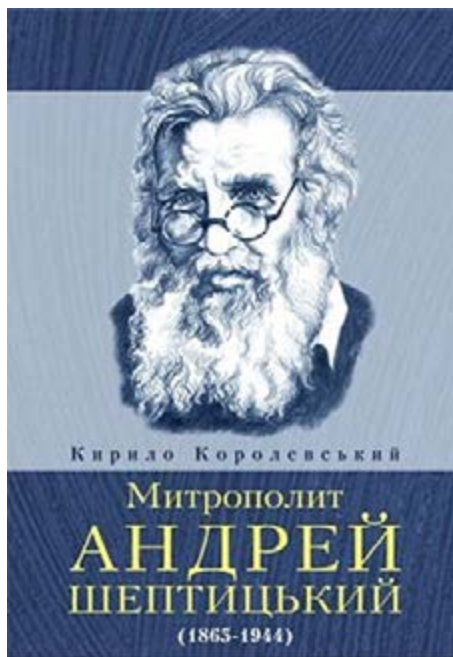
ЕКОЛОГІЧНЕ ПОДВИЖНИЦТВО МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У СПРАВІ ЗАХИСТУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСІВ (ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИТРОПОЛИТА УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ)¹

Серед різноманітних аспектів життя української спільноти у Галичині напередодні Другої світової війни вартує окремого дослідження поступ природоохоронної справи, здійснений завдяки старанням науковців, церковних і громадських діячів. З огляду на занедбаність та брак заповідників в Україні, особливо Західній, сьогодні тогочасні документи, які стосуються цієї проблеми, потребують пильного опрацювання.²

Зосередження певної частини лісових угідь та земельних ресурсів у руках українських власників (тільки в Горганах площа лісів, які належали греко-католицькій консисторії, сягала 75 тис. га), незалежнення від польських державних та наукових структур дали змогу натуралістам розгорнути плідну наукову роботу.

Як відомо, окупаційна влада не приймала лісівників-українців на службу у Дирекцію лісів, яка курувала ведення господарства у державних лісах. Приватні ліси на підставі закону про охорону лісів було віддано під нагляд воєводської Лісової інспекції. Їй підлягали окружні інспекції. Згідно з Лісовим статутом, до управління лісів допускали фахівців, котрі мали спеціальну лісівничу освіту.

Митрополит Андрей Шептицький, як справжній український патріот, до управління лісів греко-католицької консисторії залучав винятково українських фахівців. На той час вже створилася мережа господарських українських організацій, як приміром, “Маслосоюз”, “Сільський господар” та ін., які під

гаслом “свій для свого по своє” разом повинні були становити альтернативу окупаційній економіці. Подвижники природоохоронної справи А. П’ясецький, Б. Лучаковський, Олена Мрицівна, В. Бригідер та ін., незважаючи на те, що поле їх діяльності було обмежене, виробили концепцію природоохоронних територій Західної України.

Богдан Лучаковський, лісовий інженер, який працював спочатку в Столових Добрах Львівської греко-католицької митрополії у Перегінську, опісля перейшов до управи дїбр Богородчани, у газеті “Неділя” за 9 червня 1935 р. видрукував дослідження “Заповідники”. У ньому майбутній засновник та голова об’єднання українських лісівників і деревників у діаспорі (ОБУЛІД) теоретично обґрунтував потребу створення цілої низки заповідних територій і дослідив тодішній стан заповідної справи в Західній Україні.

У своїй статті він, зокрема, писав: “З гірських резерватів національний парк в Пенінах, лежить на межі української етнічної території. В самім серці українських Карпат знаходиться Чорногорський національний парк, займає він цілих п’ять кв. км. Зберігаються тут рідкісні високогірні рослини, які ростуть ще вище в Альпах. Охороняють тут корчову сосну – жереп. Зі звірні знаходять тут захист стало або переходом мешканці Карпатського пралісу: ведмідь, рись, олень, готур, орли і т. ін. Недалеко звідси під Коломиєю, біля села Княж-двір захищається у державних лісах велика рідкість – тисовий ліс.

Зберігаються тут рідкісні високогірні рослини, які ростуть ще вище в Альпах. Охороняють тут корчову сосну – жереп. Зі звірні знаходять тут захист стало або переходом мешканці Карпатського пралісу: ведмідь, рись, олень, готур, орли і т. ін. Недалеко звідси під Коломиєю, біля села Княж-двір захищається у державних лісах велика рідкість – тисовий ліс.

¹ Світлина Митрополита Андрея Шептицького використана з книги Кирила Королевського «Митрополит Андрей Шептицький» (пер. з фр. Я. Кравець. – Видання 2-е, виправлене. – Львів: Свічадо, 2014. – 512 с.)

² У дослідженні збережено автентичність документів

Тут же у Коломийському повіті лежить взятий під охорону останок степу “Масюк”. Подібний останок степу зберігається законом у Брідському повіті. Це так звана “Макітра”. Перший парк української природи, що повстане заходом українців і оставатиме назавжди в українських руках, це кедровий заповідник ім. митрополита Шептицького, який у цьому році еригується в Перегінській пущі на горі Яйце. Береться там під захист дуже рідкісну деревину кедр, якої в Європі вже майже нема. Подібнається її в малих скупченнях та одинцем по решті Карпат. На горі Яйце ростуть старезні кедри такого об’єму, яких ніде інде в Європі нема. Декотрі з них у промірі і по метрові 30 см., отже мусять мати не менше як по 500 літ віку... Кедровий заповідник обніматиме простір 2-3 кв. км”.

Як свідчить “Хроніка НТШ”, у 1935 р. відбулося чотири засідання фізіографічної комісії товариства (голова – проф. Микола Мельник), присвячених справам заповідників та їх науковому дослідженню.

Після підготовчої роботи, яку виконали природодослідники під егідою НТШ, 22 квітня 1935 р. голова товариства доктор Іван Раковський, голова математично-природописно-лікарської секції доктор В. Левицький, голова комісії охорони природи Олена Мрицівна та члени наукового товариства А. Мельник і доктор З. Залуцький отримали від фундатора заповідника грамоту, в якій було наголошено на важливості «...створення з цінних закутин нашої землі окремих заповідників, що всі часи стояли б для грядущих поколінь, та з яких молодь черпала б любов до рідної землі й училася пізнавати її красу, та котрі були б великим невичерпним джерелом для наукових природничих дослідів і студій та творили б спільну національну цінність, щоб дати основи для майбутнього українського національного парку в Карпатах, на загальне бажання й прохання нашого громадянства Ми утворили в Маєтності Галицької гр.-кат. Митрополії в громаді Перегінсько-Долинського Повіту, Галицької Землі, Кедриновий заповідник на ґрунтових парцелях к. чч. 9223, 9233, 9647, на верху “Яйце” 1600 м у горах Горганах поверхнею 255,19 га у границях згідно з долученим експлуатаційним планом.

Цей заповідник, згідно з рішенням Станиславівського Воеводського Уряду з дня 20 вересня 1934 р. ч. РЛ. 2/140, підлягає охороні по думці закону з дня 10 березня 1934 р. про охорону природи.

Науковому Товариству ім. Тараса Шевченка у Львові, як найвищій науковій установі нашої землі, передаємо цим Кедриновий Заповідник на верху “Яйце” під наукову опіку й висказуємо при цьому Наше побажання, щоб Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у всіх важніших справах цього заповідника стояло в зв’язку з Нами й кожночасним нашим Наслідником на Владичому Престолі та повідомляло Нас про хід і стан наукових праць у заповіднику.

Застерігаємо Собі й Нашим Наслідникам на Митрополичному Престолі право відкликати доручену опіку Кедринового Заповідника на верху “Яйце” на випадок, коли б Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка у Львові перестало існувати й коли б покинуло свою наукову діяльність, або провадило її шляхом

незгідним із засадами католицької віри й моралі.

Дано при Нашому Архикатедральному Храмі Великомученика Георгія в городі Льва, дня 15 квітня Року Божого 1935».

Рішенням математично-природописно-лікарської секції 3 липня 1935 р. для наукової опіки над Кедровим заповідником на горі Яйце біля Підлютого було утворено спеціальну комісію з охорони природи. Завданням комісії було опікуватися залишками давньої флори і фауни та важливими з геологічного погляду об’єктами краю. До складу управи комісії входили: голова Олена Мрицівна, заступник голови Андрій Мельник, секретар Zenon Залуцький. Комісія, завдяки прихильності глави Української греко-католицької церкви, спромоглася на утворення другого заповідника зі залишками давньої степової рослинності на приходських ґрунтах Рогатинської парохії, так званої Чортової гори, та розробила заходи для створення на території церковних земель інших заповідників: народного парку на верхах Горганів, ялівцевого заповідника на Грофецькому Коні, пралісу на горі Овуль, високогірних озер на Грофецькому Коні, Серединці й Нивці, а також торфовища і скали на Соколі.

Крім цього, на майбутнє було заплановано створити заповідники: Касова гора біля Бурштина, Вапняні скелі на Соколі біля Галича та багато інших. Комісія забезпечила також охорону старих столітніх дерев на ерекціональних ґрунтах. За свідченням згаданого вище Богдана Лучаковського, доктор Контни виділив у Галичині 30 природних об’єктів, які потребують заповідання. Пізніше виявив зацікавлення заповідниками майбутній міністр лісів в уряді Ярослава Стецька Андрій П’ясецький. Предметом його дослідження був карпатський кедр. У часописі “Наша Батьківщина” за 1937 р. учений опублікував статтю про українські заповідники в Горганах. Зважаючи на актуальність, наведемо опис А. П’ясецьким природи цих заповідників: «Гніздо Горганських верхів: Грофа, Паренки, Кануськи, Попадя, Мшана й Льолинське Яйце – це найбільш дика й первісна полоса наших Карпат. Заховалася там у своїй пишній красі, не знищена ще наступом цивілізації, первісна гірська порода, якій рівної немає не лише на просторі Карпат, але й, мабуть, у цілій Європі. Тому створено на цих верхах завдяки розумінню й допоміжності власника лісів їх Екселенції Митрополита Андрея гр. Шептицького два заповідники (резервати) первісної гірської природи.

Перший – Кедриновий Заповідник на горі Льолинське Яйце, а другий т. зв. Український Парк Природи, на горах Грофа, Паренки й Кануськи. Які ж цінності криють у собі ці заповідники?

Кедриновий Заповідник обіймає біля три квадратні кілометри первісної гірської пустелі довкруги високого на 1600 м н.п.м. верху.

Завданням його є захвати первісні групи високогірської рослинності, характеристичні для горганських верхів, а передовсім кедринові лісостани, що знаходяться на його просторі. Вони є найбільші і найкращі в цілих Карпатах, а то й у цілій європейській високогірській полосі. Ці кедринові лісостани заховалися там у кількох своїх засадничих типах у зовсім первісному стані пралісу, тому уявляють собою незви-

чайно цінний об'єкт для природничих, а, зокрема, лісових наукових дослідів. Крім цього є вони немов розродним гніздом, з якого можна буде кедрину впроваджувати на втрачені нею давні становища.

Та й інші групи фльористичні, як лісостани смереки, ялиці, жерепу й лелечу, виступають на просторі заповідника у своєму первісному складі й структурі, а вітролами, регенераційні деревостани і зрубів поверхні, що від країв заходять на терен заповідника, дають можливість цінних помічень у прогресі й динаміці заліснень та змін, що зайшли під впливом давньої господарки.

У заповіднику зустрічається багато дивовижних статтями, прастарих велитніх дерев, багато рідкісних квітів, прегарних закутин на пляях й грехотах. Особливо ж вид у кедриновім лісі на грехотах, із розбурханими вітром, пошмагованими громами верхів'ями дерев, що стоять немов закляті у віковичному впертому змаганні – на тлі зелених килимів жерепу, жовтих і червоних поростів і сірих грехотів – не має собі рівних серед лісних краєвидів.

Також величава панорама довкружних хребтів гір із центрально положеного Яйця є одною з найкращих у Карпатах.

Для мандрівників цей заповідник легко доступним плаєм від стації колійки “Кругла” за Мшаною, а докруги верху Яйце веде вигідний плай через найкращі партії заповідника.

Другий Горганський заповідник – Український Парк Природи виділено в 1936 р. також з простору митрополічних дібр в Осмолоді. Обіймає він біля 18 квадратних кілометрів гірських верхів, хребтів та полонин, довкруги гір: Грофа, Паренки, Попада та Великий Канусяк. Верхи ці найдикіші та найвищі у цій партії Горган – доходять близько 1800 м н.п.м.

На просторі Парку ще більш різноманітний та багатий високо гірський краєвид, як у Кедриновім Заповіднику. Смерекові і кедринові праліси, що їх не торкнула ще сокира, розкішні полонини з їх північним гостем – полярним ялівцем, поля жерепу й лелеча, стрімкі грехоти, багатство дикого звіря: медведів, оленів, рисів, вовків, готурів та незрівняні краєвиди роблять цей парк справжньою перлиною нашої землі, якої збереження є почесним завданням українського природознавства.

А для мандрівників це й найкращий туристичний терен, де не стрінуть вони натовпу чужих прогульковців. Зате найдуть вони гори, незасмічені й незнищені наступом хоч би й туристичної цивілізації.

На просторі Парку знаходиться туристичне схоронище Плаю, положене в мальовничому місці під Грофою, яке дає змогу мандрівникам задержатися на довший побут».

Подальшу стратегію природоохоронної справи виробив п'ятий з'їзд Українських природників і лікарів, який відбувся 20 квітня 1935 р. У резолюції природничої секції цього з'їзду висловлено подяку митрополиту Шептицькому за заснування українського Кедринового заповідника в Горганах, водночас внесено пропозицію поширити його у найкоротший термін у перший український національний парк. Вважаючи церкву, по суті свого вчення, за чинник, що повинен сприяти поширюванню приро-

доохоронної ідеї, з'їзд звернувся до всіх Високодостойних Владик з проханням:

- а) посприяти порозумінню з компетентними установами до створення заповідників на науково вартісних теренах церковних дібр;
- б) поручити підвладному собі духовенству знайомитися ближче з природозахисною ідеєю;
- в) поки що видати негайну заборону зрізувати старі дерева при церквах і на приходствах.

З'їзд у журбі за приготування наробку для української науки прохає раду товариства Учительська Громада у Львові щоби спільно з відповідними установами провела нараду над справою шкільних підручників природознавства і відповідної для молоді популярної природописної літератури.

З'їзд складає прилюдну глибоку подяку митр. Шептицькому за «здвиження» підвалин наукової праці для українських лікарів і природників.

Серед архівних матеріалів того часу привертає увагу лист В. Бригідера до НТШ від 06.III.1936 р., в якому він стурбований відсутністю з-поміж 128 карт карти про охорону природи на українських землях. Він пропонує створити карту, де було б позначено всі парки і резервати живої і мертвої природи на нашій споконвічній території, якщо вже не цілій, то принаймні в Польщі.

Крім того, В. Бригідер висловлює думку, що потрібно заснувати українську громадянську установу з охорони природи наших земель у Польщі, адже питання охорони рідної природи цікавить не тільки спеціалістів-природознавців, але всіх громадян, без огляду на їх фахову приналежність. Він запропонував скликати спільне засідання всіх секцій Товариства на тему: “Охорона природи українських земель Польщі, і способи її реалізації”.

При цьому, у листі В. Бригідера до НТШ від 06.III.1936 р. зазначено: «Започаткована дискусія виявила б: 1) чи існують умови для існування окремої української природничої установи; 2) а якщо так, то які організаційні форми можна їй надати, та в яких розмірах мала б вона принаймні спочатку ґрунтувати. Якщо у ході дискусії виявилось б, що нема під теперішній момент умов для створення окремої української інституції по охороні природи, то й тоді ґрунтовне обговорення дало б Товариству змогу виказатися перед найближчим з'їздом українських природників і лікарів, що двократного його зазиву не знехтувало, а зробило зі свого боку все, що в даних умовах було зробити можна».

Чи прислухались укладачі мап до порад В. Бригідера, а чи, можливо, він і сам склав карту, на якій було позначено рослинні і тваринні резервати, нам поки що невідомо.

8 лютого 1937 р. у Столових добрах греко-католицької митрополії у містечку Перегінську було створено комісію з охорони природи при НТШ, до складу якої увійшли Михайло Мартинець, Микола Саєвич, Володимир Кисілевський, Юліан Левицький. Співпраця українських науковців з греко-католицькою церквою у царині збереження природи рідного краю і надалі була тісною. Про це свідчать епістолярні документи.

27 лютого 1937 р. Комісія з охорони природи НТШ надіслала на ім'я митрополита А. Шептицького листа такого змісту: «Поміж гідними збереження об'єктами природи займають старі крислаті дерева важливе місце. Особливо від часу І. Конвенца, що став їх як пам'ятки природи запопадливо інвентаризувати і захищати, нема сьогодні в світі культурної держави, що не пішла б слідами Німеччини, де саме цей великий батько світового нині природоохоронного руху розвивав свою діяльність. В Польщі, наприклад, заінвентаризувала Державна Рада Охорони Природи під цю пору 925 крислатих дубів, що їм в обводі 3-10 м, а 579 лип – із обводом 2-9 м.

Самозрозуміло, що цього розміру дерева мусіли бути свідками подій інколи на простори соток, а навіть – тисячі літ. З ними зв'язана пам'ять не одного історичного факту, вони оточені часто народними переказами та оповіданнями, або злучені з релігійним культом, що береже їх тоді ще найкраще перед загибеллю. Як елемент краєвиду зростаються вони з ним іноді в одну нерозривну естетичну цілість, що чарує нас своєю красою. Але, з наукового боку, старі крислаті дерева неабиякий матеріал для біологічних дослідів, з таких питань, як довговіковість поодиноких порід, зміна структури з віком і т. д.

Від очевидного обов'язку зберігати предковичні дерева не можна відмовити також недержавний народ, якщо він культурний і свідомий своїх завдань».

Тому в занепокоєнні за первісну красу наших земель VI З'їзд Українських Природників і Лікарів виніс таку постанову:

«Вважаючи Церкву, по суті свого вчення за чинник, що повинен співдіяти у поширюванні природоохоронної ідеї, З'їзд звертається до всіх високодостойних владик з проханням: 1) приступити в порозумінні з компетентними установами до творення заповідників на науково-вартісних теренах церковних дібр; 2) доручити підвладному собі духовенству знайомитися ближче з природоохоронною ідеєю; 3) видати негайну заборону зрізувати старі дерева при церквах і на приходствах та винищувати які-небудь пам'ятки природи на грунтах церкви без дозволу дотичних ординаріатів.

Згідно із згаданою ухвалою основана при НТШ комісія охорони природи звертається до Вашої Ексцеленції ось з таким проханням:

1. Беручи під розвагу вище наведені мотиви, просимо Вашу Ексцеленцію доручити охороняти духовенству та не винищувати самовільно які-небудь пам'ятки природи на церковних грунтах, а особливо старі пам'яткові дерева при церквах та на приходствах. До такого прохання осмілює комісію ще й те, що для Латинського духовенства таку заборону архієпископальний синод у Львові видав ще у вересні 1930 року.

2. Зосібно звертаємося з великим проханням до Вашої Ексцеленції зарядити ласкаво охорону трьох дубів, що ростуть на приходстві у Підлиссі. По інформаціям золочівського адвоката, доктора Г. Ваня, мають вони в розмірі до двох метрів і числять около 300 літ. Головним мотивом їх охорони є те, що дуби ці оспівував у своїй поемі "Підлисе" наш поет Маркіян Шашкевич та що вони таким робом зв'язані кріпко з

його іменням. Само собою розуміється, що "Шашкевичівські дуби" з приводу їхнього поважного віку уявляють собою також важливий об'єкт з наукового боку.

Думаємо, що для збереження науково-важної рідні нашого краю причинилося би, коли б духовенство знайомилося ближче з природоохоронною ідеєю, а, зокрема, коли б панотці по семінаріях та духовних академіях одержували елементи науки про охорону природи, що стала вже сьогодні окремим предметом навчання в університетах у Польщі (наприклад, у Познані).

У зв'язку з цією точкою комісія дозволяє собі, в виду недостачі відповідної української літератури, вказати Духовенству (поза багатою дотичною літературою західноєвропейських народів), хоча б на наукову розвідку О.К. Міхальського "Ochrona przyrody i konstytucjach zakonnych" (XIII річник органу Д.Р.О.П. "Ochrona Przyrody"), що розглядає природоохоронне питання у зв'язку з технологічними проблемами, та на популярну книжечку О.П. Веринського "Nash stosunek do przyrody i jej ochrona", що дуже добре надається до самоосвітньої лектури для духовенства.

4. Комісія, була б Вашій Ексцеленції дуже вдячна, коли б на урядове зарядження заінвентеризовано всі старі дерева при церквах приходства, а зібраний матеріал відступлено ласкаво хоч би в копії, до вжитку комісії. Квесціонар для переведення такої інвентаризації міг би начислити низку питань, які дозволяємо собі долучити в окремій відбитці, які може вдалося би видрукувати в урядовім органі.

Завершуючи цей меморіал, комісія висловлює своє сподівання, що Ваша Ексцеленція не відмовить їй у своїй ласкавій помочі в справі пропонованих прохань та причиняться до збереження первісної краси нашої Батьківщини й розвитку української науки про свою рідну землю».

У 1936 р. НТШ звернулося до митрополита Шептицького з проханням допомогти у створенні заповідника на ерекціональних землях біля Рогатина:

«Високопреподобний отче Світник! Ще у лютому цього року дістали ми від Митрополичої Консistorії листа з відписом Вашої цінної заяви дотично майбутнього частинного заповідника на ерекціональних грунтах Чортківської Скали біля Рогатина. Ми дуже вдячні Вам, В.П. Отче Світнику, за Вашу готовність допомогти нашому Товариству в справі згаданого заповідника. Та, на жаль, нам щойно недавно вдалося розвідати, що саме нам треба зробити для проведення цієї справи в діло, і для того щойно сьогодні відписуємо. На разі дуже просимо доручити якійсь відповідальній людині зладити копію катастральної мапи цілої Чортківської гори із зазначенням (червоним олівцем) ерекціональних грунтів на цій горі, а також подати нам число катастральних дотичних парцель і виказ гіпотетичний цих чисел. Тих даних ми потребуємо доконче до внесення відповідного представлення дотичним волостям. Всі кошти покриємо з найбільшою подякою.

Справа дуже пильна, тому що Чортківською горою зацікавився вже державний уряд Охорони Природи, і, коли ми занедаємо справу, готов він взяти цей останок нашого колишнього степу під свою опіку.

Дуже просимо негайно відповісти нам, чи Вам, В. П. Отче, буде можливо зайнятися даними справами з пошаною».

Відповідь від греко-католицького Митрополичого Ординаріату надійшла досить швидко, де було зазначено таке: «До Високого Воєвідського Уряду в Станіславові. Маємо честь повідомити, що, ідучи назустріч проханням країв прихильників охорони природи, приступили ми до утворення степового заповідника (резервату) греко-католицької парохії в Рогатині на так званій “Чортовій горі” (353 м) в ниві “на Жолобках”. Заповідник цей становить ґрунтова парцеля 2567 з поверхнею 9,5804 га (16 моргів 937 сажнів кв.) катастральної громади Бабинці. Заповідник цей є важливим під геологічним оглядом, а ще більше – під фльористичним, бо рістня його – так звана реліктова фльора. Повідомляємо на остаток, що віддали ми степовий заповідник на “Чортовій горі” під опіку НТ ім. Шевченка у Львові для наукових дослідів.

Львів, липень, 1936 р.».

Неважко зауважити, що греко-католицька церква скуповувала ліси, зокрема, особливо цінні з наукового погляду. Так, лісові масиви Богородчан, закуплені від князя Шильборна кир. Григорієм Хомишиним, простягалися на історичному терені в т. зв. Чорному Лісі (приблизна довжина – 25-35 км, а пересічна ширина – 8-15 км). З княжої доби у Богородчанських теренах поблизу Горохолина орні поля мають назви, які вказують на те, що там колись було місто. Назви лісових урочищ – Дошаді Великі і Дошаді Малі, очевидно, є тими об’єктами, які згадуються у Галицько-Волинському літописі. Біля Невочина в лісі Берізка є місцина під назвою Мідяний Тік, у якій, за переказами, кували монети.

Подібне можна зауважити щодо церковних лісів на головному Європейському вододілі на Розточчі, з якими пов’язана діяльність визначного вченого А. П’ясецького, який був одним з організаторів Лісового науково-досвідного інституту на базі Янівського надлісництва.

У Львівському історичному архіві зберігся лист, підписаний 17-ма провідними науковцями на чолі з А. П’ясецьким до митрополита А. Шептицького від 12 серпня 1941 р. такого змісту: «Українські лісівники насмілюються звернутися до їх Ексцеленції з гарячим проханням:

У 1938 р. з благословення і помочі їх Ексцеленції закуплено ліс Лозина біля Янова, як основа для розвинення діяльності лісового інституту, який креовано для охорони ерекціональних лісів та розвинення науково-досвідної діяльності. В червні 1939 р. ліс посвячено і поставлено там пам’ятний хрест коштами українських лісовиків.

В часі двох літ більшовицького ярма наша праця держанням і розвиненням цього досвідного осередку не устала. Безупинними заходами добились ми цього, що на основі лісу в Лозині засновано Янівське досвідне лісництво з площею біля 4000 га та лісову науково-досвідну станцію Львівського політехнічного інституту в Янові-Страдчі, де виконано цілу низку наукових праць і навчальних курсів. Лісову науково-досвідну Станцію посвятив в тайні в місяці травні 1940 року о. кан. Т. Ковалюк.

Зараз хотіли би ми dokonче продовжувати розпочату і посвячену ще в 1938 році справу на основі Янівського досвідного лісництва, яке обіймає теж ліс у Лозині, вдержати Лісовий науково-досвідний інститут у Львові з метою бути осередком науково-досвідної праці та виховування фахових сил для лісівництва в Галичині.

Тому звертаємось до їх Ексцеленції з проханням: піддержати ласкаво наші заходи перед Владою Генерал-Губернаторства (Відділ Лісовий та Освітній), щоби вони дали згоду на вдержання Українського Лісового науково-досвідного Інституту у Львові, зпертого на досвідне лісництво Янів, як фундації, започаткованої їх Ексцеленцією».

Очевидно, відповідь митрополита була позитивною, згода генерал-губернаторства була отримана, оскільки у виданій в 1942 р. праці А. П’ясецького «Про побудування і біологічний розвиток ряду типів Українського лісу» про Інститут йдеться як про діючу структуру.

Саме завдяки визнанню лісів Янівського надлісництва, площа якого становила 14000 га, тереном наукових досліджень в часи німецької окупації завдяки жертвності А. П’ясецького, який залучився підтримкою німецького професора Мантеля, їх вдалося врятувати від знищення. На жаль, з відомих причин Друга світова війна перервала плідну співпрацю природоохоронців і науковців з греко-католицькою церквою. Сьогодні, коли церква не є ні земле-, ні лісовласником, вона може лише опосередковано впливати на охорону природи. Розвиваючи у віруючих людей любов до природи, дбаючи про їх духовність, церква тим самим робить посильний внесок у розв’язання екологічних проблем.

Багато з проєктів, про які йшлося у нашому дослідженні, так і залишилися нереалізованими. На наш погляд, необхідно створити комісію, яка б на основі історичних джерел, зокрема, столітньої давності праць Емілія Головкевича, що пішки сходить усю Галичину і описав природу, визначив інші цікаві з природоохоронного погляду об’єкти, вивчила б стан цих об’єктів і поставила питання про їх заповідний статус. Відрадно, що екологічне подвижництво митрополита Андрія Шептицького отримало своє продовження у роки незалежності України. Зокрема, 12 квітня 1996 року відновлено заповідник “Торгани”. Варто сподіватися, що все задумане митрополитом щодо докорінної перебудови заповідної справи в Україні буде реалізовано зусиллями науковців, церковних та громадських працівників. Це лише початок у докорінній перебудові заповідної справи в Україні.

M. Horoshko

**ENVIRONMENTAL SELFLESS DEVOTION
OF METROPOLITAN ANDREY SHEPTYTSKY
IN THE AREA OF PROTECTION
AND CONSERVATION OF FORESTS
(150TH ANNIVERSARY OF METROPOLITAN
BISHOP OF THE UKRAINIAN GREEK
CATHOLIC CHURCH)**